

I hvilken utstrækning er slægtsnavne beskyttet i Norge?

Ved **C. M. Munthe.**

Med den voksende forstaaelse af slægtshistoriens betydning har man i den senere tid ogsaa begyndt at faa øinene aabne for, at et familienavn er et retsgode, der som saadant fortjener og trænger retsbeskyttelse.

I 1902 blev for stortinget fremsat kgl. proposition til lov om slægtsnavne¹). Saken blev imidlertid dengang henlagt og endnu mangler vi positiv lov paa dette felt²).

Helt retsløs er vi dog heldigvis hellerikke paa navnerettens omraade. Til vore domstoles ros skal siges, at de her som saa mange gange ellers forsaavidt har ladet aanden seire over bokstaven, som de — fra underretterne og lige op til høiesteret — ved en række af domsafgjørelser paa egen haand og udenfor loven — her mangler jo ikke blot (skreven) lov, men ogsaa sædvaneret — har formaaet at etablere en vis retsbeskyttelse for slægtsnavne.

Saa vist som ordnede forhold paa navnerettens omraade maa anses som en ligefrem livsbetingelse for slægternes bevarelse som saadanne og derigjennem ogsaa for den slægtshistoriske forskning, vil personalhistorikerne — ikke mindre end juristerne — med opmærksomhed følge den retslige udvikling paa dette omraade. En redegjørelse for de norske domstoles stilling til denne sag turde derfor fortjene plads i nærværende tidsskrift, saa meget mere som vi her staar overfor det forholdsvis sjeldne og interessante

¹) Oth. prp. nr. 17, 1901—1902.

I D a n m a r k blev der af justitsministeriet under 4. mai 1898 nedsat en kommission, der i sin udførlige betænkning, »Dansk navneskik« (Kj.havn 1899), har ydet værdifulde bidrag til belysning af danske forhold paa dette felt. Nu har man, som bekjendt, i Danmark en lov om navneforandring af ²²/₄ 1904.

For S v e r i g e s vedkommende findes i et lovforslag af Wieselgreen: »Om vedtagende af återgårdar för avägbringande af en tilfredsställande rättsordning i fråga om personnamn« (Motioner i Första Kammaren 1896, nr. 6) mange oplysninger af interesse for de her foreliggende spørgsmaal.

²) Derimod er forholdet gjentagende gange undergivet t h e o r e t i s k behandling af vore jurister. Her skal saaledes nævnes den vidløftige og værdifulde afhandling af daværende fuldmægtig i justitsdepartementet, nu amtmand G. Hallager »Om personnavne efter norsk og fremmed ret« (Kr.ia, 1895), og senest overretssagfører (nu høiesteretsadvokat) J. Schaanings artikel i Retstidende for 1912: »Om retten til familienavne efter norsk ret«. Ogsaa i dagspressen har sagen flere gange været behandlet.

tilfælde, at domstolene — her tænkes da specielt paa høiesteret og dets afgjørelser — i mangel af positiv lov har maattet operere helt paa egen haand og — som den romerske prætor fordum — »adjuvare legem«.

Første gang en slig navnesag. blev forelagt høiesteret, var saa sent som i 1896 (»Aars-sagen«)¹⁾; En bondesøn, Herman Hansen, hvis fader eiede og beboede gaarden Aarsrud (paa Hedemarken), i daglig tale kaldet Aars eller Aarsu (med svag u-lyd), antog, da han i 1850-aarene var blevet elev af Asker seminar, navnet Aars. Dette gjorde han vistnok i fuldkommen god tro, ja efter eget opgivende endog paa opfordring af en mand af slægten Aars, nemlig seminariets daværende bestyrer, Jacob Aars, som fandt, at Aarsrud »vilde være tungvindt og ubekvemt at udtale især for børn«(!). Under navnet Aars blev han saa opført i seminariets protokoller, og da en anden repræsentant for den landskjendte slægt Aars (forstmester Philip A.) i 1893 sagsøgte ham som uberettiget til navnet Aars, havde han allerede i over en menneskealder ført dette navn som gaardeier, handelsmand og storthingsmand. Ikke desto mindre blev han af domstolene i alle instanser kjendt uberettiget til navnet.

I høiesteret udtalte førstvoterende, assessor Reimers, (til hvis votum 5 av rettens øvrige medlemmer »i det væsentlige og i resultatet« sees at have sluttet sig²⁾), at det offentlige ikke har stillet sig ligegyldig overfor individernes navnebetegnelser, noget som fremgaar af forskellige lovbestemmelser (saaledes f. eks. bestemmelsen om, at præsterne i ministerialbøgerne skal indføre alle døbte, gifte og døde med sine navne). Det offentlige er da ogsaa i virkeligheden i en række af tilfælde (f. eks. hvor det gjælder offentlige tjenestestillinger og ombud, valg, beskatning, værnepligt, straffetretslige forhold o. s. v.) interesseret i, at den enkelte person kan individualiseres og paa betryggende maade identificeres, ligesom ogsaa i, at borgernes familiestand ikke fordunkles ved benyttelse af andre navne end de i de offentlige protokoller antegnede.

Selv om det imidlertid saaledes her kan paavises en offentlig interesse, fører dette — udtalte førstvoterende — dog strengt taget i og for sig ikke længere end til det rent negative, at det offentlige overalt, hvor det træder i forhold til individet, negter at anerkjende et andet navn end det, vedkommende personlig ifølge

¹⁾ H. R.D. (∴ høiesteretsdom) i Rt. (∴ [norsk] Retstidende) for 1896 s. 530.

²⁾ Det er saaledes — saavidt det at Retstidende fremgaar — urigtig, naar Dr. Johannes Bergh i sin afhandling: »Om tilegnelse af andres familienavne« i Tidsskrift for Retsvidenskab (14 aarg., 1901, s. 83) om denne dom anfører, at den »blev afsagt under sterk dissens (4 mod 3)«.

daab og fødsel eller — undtagelsesvis — bevilling rettelig tilkommer, medens det offentlige forøvrigt, hvor det da ikke gjælder et rent ud bedragerisk forhold, forholder sig helt passiv ligeoverfor navneusurpationer. Spørgsmaalet bliver da, om den private selv — slægten eller dens enkelte medlemmer — i et sligt tilfælde kan kræve beskyttelse mod en saadan uberettiget tilegnelse af navnet, om der m. a. o. eksisterer en virkelig p r i v a t navneret. Høiesteret antog dette, og det ud fra følgende begrundelse: Det maa, udtaltes der, være den gjældende lovgivnings forudsætning, at individet er forpligtet til at beholde og føre det navn, han ved fødselen og i daaben har modtaget. Til denne navne p l i g t maa imidlertid — uanset om det offentlige paaser den overholdt eller ei — naturligvis svare en navne r e t, d. v. s. en ret for den enkelte borger til at paatale andres tilsidesættelse af navnepligten, naar denne tilsidesættelse tillige involverer en krænkelse af hans egen interesse, ved at det er hans navn, den anden, usurpatoren, har antaget. — Høiesteret fandt ikke den omstændighed, at der f. t. ei lader sig paavise noget fuldt ud effektivt retsmiddel til beskyttelse mod uberettigedes benyttelse af en andens familienavn, tilstrækkelig til paa basis deraf at negte anerkjendelse af en saadan navnerets eksistense. Heller ikke antoges mangelen af posetiv lovbestemmelse paa omraadet her at kunne paaberaabes, da navneretten maatte forudsættes at flyde af almindelige retsgrundsætninger. »At saadan privat navneret bestaar og kan kræves retslig beskyttelse, synes — udtalte førstvoterende herom — ogsaa i den grad at ligge i sagens natur, at den ikke trænger posetiv hjemmel i lovgivningen. Hvor et navn gennem brug har antaget karakteren af og vundet anerkjendelse som familienavn, som betegnelse for medlemmer af en afsluttet med fælles afstamning forbundet slægtskreds, knytter der sig til dets bevarelse for og udelukkende benyttelse af vedkommende familie ikke blot rent personlige, men i mangfoldige anvendelser ogsaa økonomiske interesser af den betydning, at de har krav paa retslig beskyttelse. En lære som den, at slægtsnavne — de være noksaa gamle og høit anseede — er gjenstand for fri bemægtigelse af hvemsomhelst, vilde paa dette omraade betegne en tilstand af retsløshed, som den umiddelbare retsfølelse vægrer sig ved at anerkende. Man tænke sig eksempelvis det tilfælde, som ikke er ukjendt i det virkelige liv, at et kjendt og anseet familienavn skjæmmes ved, at et straffet eller moralsk forkommet individ tilegner sig og benytter samme. At mangelen paa positive lovbestemmelser her skulde hindre vedkommende familie fra som helhed eller gennem et af dets medlemmer at paatale saadant misbrug og hævde slægtsæren og slægtsfølelsen, vilde vanskelig kunne antages uden at komme i en ligefrem pinlig strid med den

almene retsbevidsthed. Konsekventserne vilde ogsaa blive altfor paatagelig urimelige. Thi er der uhindret adgang til at antage et fremmed tilnavn, maatte det samme i end høiere grad gjælde m. h. til fornavnet, som jo er mindre individualiserende end tilnavnet. Følgen vilde være, at man uhindret skulde kunne antage en andens fulde navn, fornavn og tilnavn, og altsaa, hvad navnet angaar, fuldt ud identificere sig med ham. Det er ganske uantagelig, at der ikke skulde gives nogen retsbeskyttelse mod saadan usurpation udenfor de forholdsvis faa tilfælde, hvor den kommer i strid med posetiv lovbestemmelse som fimaloven og vareloven.« Denne saaledes hævdede opfatning ligger — anførtes der videre — ogsaa til grund for gjældende praksis m. h. til bevillinger til navneforandring, idet der her ikke alene undersøges, hvorvidt ansøgeren har anført antagelig grund til at ønske det navn, han ved fødselen har faaet, ombyttet med et andet, som han finder sig bedre tjent med, men ogsaa om antagelsen af vedkommende navn vilde krænke en anden families beføiede krav paa at faa beholde sit navn uantastet, i hvilket tilfælde andragendet afslaaes. Tilværelsen og anerkjendelsen af en privat navneret, som strækker sig videre end det offentliges interesser inden sin snævre ramme tilsiger, har — bemerker til slutning høiesteret — i denne praksis fundet et umiskjendelig udtryk. Og bevillingsinstituttet vilde tabe om ikke al saa dog for en væsentlig del sin mening, om den private eller slægten, som fandt sine private interesser krænket ved uvedkommendes brug af deres navn, skulde være udelukket fra at paatale saadan usurpation endog i tilfælde, hvor det fremmede navn er tilegnet tiltrods for et stedfundet afslag paa en ansøgning om bevilling til at antage samme. At bevillingsinstituttet alene skulde tage sigte paa vedkommende persons offentligretslige forhold, kan efter hvad nys er anført om den maade, hvorpaa bevillingsmyndigheden udøves, ikke antages.

Som nævnt dissenterte et af høiesterets medlemmer (ekstraordinær assessor, sorenskriver Blom), idet han udtalte, at betingelsen for anerkjendelsen af det krav, som her gjordes gjældende — at ingen udenfor vedkommendes egen familie fik antage hans navn — maatte baseres paa gjældende lov eller sædvaneret. Han kunde imidlertid ikke erkjende, at der af de paaberaabte lovbestemmelser kunde udledes nogen saadan ret, ligesom han heller ikke fandt det godtgjort, at en privatret til familienavn havde vundet saadan respekt fra alle hold, at den kunde begrunde nogen sædvaneret. Han troede da heller ikke, at forholdene hos os var saadanne, at man i efternavnet saa noget bevis for slægtsskabsforholdet.

Med denne høiesteretsdom var altsaa retsbeskyttelsen for

familienavne anerkjendt. Hermed var imidlertid spørgsmaalet i sin helhed ingenlunde løst, eller sagen uddebatteret. Meget mere blev — som det var at vente — denne dom indledningen til en række af navnesager, idet det netop først var efter den principielle afgjørelse af selve retskravets eksistence, at spørgsmaalet om dets videre udformning og begrænsning meldte sig til løsning for domstolene. Vi skal nedenfor se, hvorledes disse — og da specielt høiesteret — har stillet sig til de forskellige tvistepunkter, som her har været forelagt dem.

Hvad for det første afgjørelsen af, hvem der i tilfælde af en navneusurpation er paataleberettiget, angaar, har dette spørgsmaal forudsætningsvis gjentagende gange været besvaret af domstolene (saaledes i de nedenfor nævnte domme i Egidius-sagen, Stranger-sagen og Bratt-sagen): Paataleberettiget er ikke blot slægten som saadan, men hvert enkelt medlem af denne.

Paa den anden side er heller ikke nogen anden paataleberettiget. Selv om der foreligger den mest eklatante navneusurpation, kan ingen, hvis navneret ikke herved krænkes, optræde som paataleberettiget. I den nedenanførte Egidius-sag blev det saaledes udtrykkelig bemærket, at hvis det først ansaaes afgjort, at navnet Egedius, som indstevnte havde antaget, ikke var identisk med slægtsnavnet Egidius, sagsøgerens navn, havde denne overhovedet ingen paataleret, idet modpartens mulig manglende hjemmel til navnet Egedius ikke i og for sig begrundet ret for repræsentanter av en helt anden slægt, Egidius, til her at optræde.

Retspraksis er imidlertid paa dette punkt gaaet længere: Selv om den, som anlægger sagen, har en vis ret til navnet, hjælper det ham ikke, hvis denne hans ret ikke er bedre funderet end vedkommende usurpators. Dette er bl. a. afgjort i Stranger-sagen¹⁾:

Marineløitnant C. N. Nielsen, som paa spindesiden nedstammede fra den gamle oprindelige Strangerslægt, erholdt ved kgl. resolution i 1893 tilladelse til at kalde sig Stranger, hvilket navn dengang alene bares af en enke (efter skibsreder Plade S.), hvis samtykke var erhvervet. I 1898 blev tiltrods af ovennævnte C. N. S., som herimod nedlagde protest, ved kgl. resolution meddelt grosserer Amund Hansens 7 børn, der ligesom C. N. S. paa spindesiden nedstammede fra Strangerne, tilladelse til at antage navnet S. Ovennævnte løitnant C. N. Stranger anlagde saa sag mod disse, men tabte. Der anførtes i dommen, at vistnok var spørgsmaalet tvivlsomt, men det maatte dog antages, at løitnant S. ikke havde til-

¹⁾ H. R. D. i Rt. 1903, s. 577.

strækkelig føie til at anse sig som eneberettiget til navnet iallefald ikke overfor de her angjældende personer eller andre kognater. At der heller ikke ved den kgl. resolution af 1893 har været tilsigtet at overføre nogen saadan eneret for ham til navnet, fremgik bedst af den senere resolution af 1898, hvor ogsaa andre fik en lignende tilladelse. Havde der i 1893, da løjtnant C. N. S. fik navnet, eksisteret repræsentanter for den oprindelige Strangerslægt, vilde disse utvivlsomt have kunnet protestere mod hans antagelse af navnet. At han dengang eller senere ikke mødte nogen vanskelighed, kan derfor ikke tilskrives den kgl. resolutions retslige virkning, men ene og alene den faktiske omstændighed, at han havde erhvervet tilladelse til at antage navnet af den sidste Strangers enke, saa der ingen var, som kunde gjøre ham retten til navnet stridig. Men ligesaa lidt som den af ham opnaaede kgl. tilladelse saaledes i tilfælde vilde kunne være paaberaabt ligeoverfor en protest fra et medlem af den oprindelige Strangerslægt, ligesaa lidt kunde han nu paaberaabe samme som hjemmel for nogen eneret for sig til navnet ligeoverfor andre, som oprindeligt stod i samme forhold til vedkommende slægt som han selv. »Det vilde — udtales der i dommen — gjøre et temmelig maadelig indtryk, om den ene kognat ved paa en saadan maade tilfældig at komme den anden i forkjøbet alene derved skulde faa ret til at forhindre denne fra at antage et familienavn, som de begge er fuldstændig lige nær berettigede eller uberettigede til at føre«.

Domstolene er her endelig gaaet endnu et skridt videre, idet endog den omstændighed, at sagsøgeren (eller m. a. o. vedkommende, hvis navneret er krænket) tilhører en slægt, der ikke er eneberettiget til navnet, er blevet tillagt betydning selv i et tilfælde, hvor navneantageren ikke engang kunde paaberaabe sig en med sagsøgeren jevnbyrdig adkomst til navnet.

Saaledes blev der i den nedenanførte Riddervold-sag, hvor indstevnte blev frifundet, udtrykkelig anført, at retten tillagde den omstændighed, at den agnatiske gren af familien (hvortil sagsøgeren altsaa hørte) ikke længere var eneberettiget til navnet (idet dette allerede var antaget af andre kognater end indstevnte) »adskillig vegt«.

At samtykke fra en eller flere af slægtens medlemmer til antagelse af navnet ikke af navneusurpatoren kan paaberaabes ligeoverfor andre medlemmer af slægten, er sikkert nok. Dette er saaledes bl. a. udtrykkelig anført i den ovennævnte Aars-sag og i nedenanførte Skappel-sag. Erholdes — som i Stranger-sagen — samtykke fra familiens samtlige medlemmer, vil derimod sagen allerede af den grund stille sig ander-

ledes, at der jo da ikke er nogen, som har anledning til at paatale navneantagelsen. Er der flere slægter af samme navn, reiser spørgsmaalet sig, om samtykke fra samtlige repræsentanter for den ene af disse slægter her er nok, eller om ogsaa medlemmerne af den anden slægt (eller de øvrige slægter) maa have givet sit samtykke. Her har domstolene vaklet:

I Krefthing-sagen¹⁾ var forholdet følgende; En person optog sin mormoders navn Krefthing, hvortil han erholdt kgl. bevilling. Medlemmer af en ældre Krefthing-familie sagsøgte ham derefter med paastand om, at han skulde kjendes uberettiget til at bære navnet. Der oplystes, at der her i landet findes 2 familier Krefthing eller iethvertfald 2 grene af denne slægt, hvis indbyrdes forbindelse ikke f. t. kan paavises, og at indstævnte har erholdt tilladelse af samtlige medlemmer af den ene av disse slægter (eller grene af slægten). Indstævnte blev af høiesteret frakjendt retten til navnet, idet det bl. a. anførtes, at den, som ønsker at antage et familienavn, maa, saafremt han vil være sikker paa at beholde det uanfektet, erhverve tilladelse dertil fra alle vedkommende (altsaa in casu ogsaa medlemmerne af den anden slægt).

I Wibe-sagen²⁾ kom høiesteret imidlertid til et andet resultat:

Stud. polyt. Ivar Wibe (søn af en kasserer Hjalmar Olsen) tilhørte gennem kognatisk afstamning en tysk slægt Wibe³⁾, og han og hans søskende havde i daaben faaet navnet og har senere kaldt sig Wibe (Vibe), uden af der fra den slægt Wibe, hvorfra de havde faaet navnet, var gjort indsigelse derimod. Repræsentanter for en anden slægt Wibe (Vibe)⁴⁾ sagsøgte imidlertid nu nævnte stud. polyt. Ivar Wibe til at kjendes uberettiget til navnet; men de fik ikke medhold af høiesteret som fandt, at der, »hvor flere slægter bærer samme navn, maa være den enkelte slægt overladt at afgjøre, om — som her — ogsaa dens kognatiske medlemmer skal ha ret til at bære slægtsnavnet«.

Af den omstændighed, at det offentlige som før nævnt, regelmæssig ikke selv tager initiativet, naar det gjælder paatale af uretmæssig navnetilegnelse, følger som en naturlig konsekvens,

¹⁾ H. R. D. i Rt. 1899, s. 771.

²⁾ H. R. D. i Rt. 1914, s. 257.

³⁾ Hans farfaders moder Anna Dorothea Wibe var datter af Thomas H. Petersen, hvis moder igjen var datter af den fra Tyskland til Norge indvandrede Thomas Wibe og gift med Hans H. P. Falchenberg. Thomas H. Petersen bar selv navnet Wibe. Nævnte Anna Dorothea W. var gift med Ole Svendsen (Stöen). Af disses 3 børn kaldte den ældste søn og hans descendenter sig Wibe og ligesaa en ugift datter, medens den yngste søn, heromhandlede stud. polyt. Ivar Wibes farfader — ligesom ogsaa dennes søn, Ivar W.s fader, — kaldte sig Olsen.

⁴⁾ Nemlig den oprindelig danske, i 1634 adlede, slægt Wibe (Vibe).

at et familienavn kan komme til at miste sin retsbeskyttelse, ved at slægten uddør. Navnet er da forsaavidt »faldt i det fri«, som der ved en eventuel usurpation ikke længere findes nogen paataleberettiget. Noget sligt tilfælde er, saavidt vides, vistnok ikke direkte behandlet af domstolene, men den her hævdede opfatning synes dog gjentagende at være forudsat. Saaledes udtales i ovennævnte Krefting-sag bl. a.: »Spørgsmaalet bliver dernæst, om den omstændighed, at en person har erholdt kgl. tilladelse til at antage et endnu bestaaende familienavn, et familienavn altsaa, der ikke ved alle de navneberettigedes død er faldt i det fri«

Derimod blir navnet ikke retsløst alene, fordi det tidligere upaataalt har været gjenstand for usurpation. Dette er bl. a. fremholdt i Bull-sagen, hvor det herom heder: »— Heller ikke kunde denne retsbeskyttelse (for vedk. familienavn) antages bortfaldt, og navnet faldt i det fri, derved, at kognater eller ganske udenforstaaende tidligere upaataalt havde optaget og benyttet navnet. —«¹⁾

Ægtefødt barn (hvorunder ogsaa barn, hvis forældre senere er indtraadt i ægteskab) har ret til faderens familienavn derimod ikke til moderens. At kognater ikke udenvidere kan antage et slægtsnavn, er gjentagende gange udtalt af domstolene. I den førnævnte Krefting-sag bemærker høiesteret saaledes, at det »i mangel af udtrykkelig lovbestemmelse herom ikke skjønnes rettere end, at det maa opstilles som regel, at det alene er vedkommende agnater, som har ret til at bære familienavnet. Dette synes i og for sig naturligt og er formentlig stemmende med gjængs opfatning hos os. Den, som ønsker at antage et »familienavn«, altsaa et navn af art, som ovenfor angivet, vil derfor, saafremt han vil være sikker paa at beholde det uanfegtet, kunne være nødt til at erhverve alle vedkommende agnaters tilladelse dertil, og dette gjælder, om han ogsaa er kognatisk beslægtet«. Denne kognaters manglende ret til navnet gjælder uanset slægtsskabets nærhed. I den nedenførte Graham-sag, hvor indstevnte blev fradømt ret til nævnte navn, var hans moder en Graham. I den underordnede dommers votum, hvortil høiesteret sluttede sig, udtaltes her bl. a., at sagen var afgjort af høiesteret ved den ovennævnte dom (i Krefting-sagen), og at det »ikke skjønnes at kunne faa nogen afgjørende vegt, om vedkommende kognat er nærmere eller fjærnere staaende«. Ligeoverfor en bemærkning fra et dissenterende medlem af retten, at hvis indstevnte (navne-

¹⁾ Denne retsafgjørelse staar dog ikke i fuld overensstemmelse med høiesterets standpunkt i den ovennævnte Wibe-sag, hvori domstolene udviste en betænkelig eftergivenhed, hvad vi forøvrigt nedenfor skal komme tilbage til.

antageren) havde været en uægte søn af sagsøgerens datter — istedenfor, som tilfældet var, født i ægteskab — kunde man ikke have negtet ham at antage navnet, og da burde han ikke som ægtefødt have mindre ret til, om han saa maatte ønske, at antage moderens istedenfor faderens navn —, anførtes, at det uægte barns ret til moderens familienavn maa betragtes som en særlig indskrænkning i agnaters ret og ikke flyder af nogen almindelig ret for barnet til at antage moderens familienavn.

Spørgsmaalet om et uægte barns ret til at antage faderens familienavn er bl. a. behandlet af Kristiania Byret i Magnus-sagen¹⁾: En i Kristiania bosat mand, som kaldte sig Magnus, og som var uægte søn af et medlem af denne slægt, hvilket medlem selv ikke havde havt noget at indvende mod navneantagelsen, sagsøgte af en anden af familiens repræsentanter og fradømtes retten til navnet. I dommen blev udtalt, at navnet var at betragte som et slægtseie, om hvilket det som regel gjælder, at enhver retmæssig bærer deraf maa kunne protestere mod, at personer af uægte afstamning antager navnet, selvom disse ogsaa har samtykke af andre af familien. Det tilføiedes dog, at sagen antagelig stiller sig anderledes, hvor en af slægten lyser sit uægte barn i kuld og kjøn.

Hvorvidt en pleiefader har ret til gennem adoption eller paa anden maade at overføre sit navn paa pleiebarnet, synes omtvistet og ikke lidet tvilsomt. Hvor en retmæssig bærer af vedkommende navn har optraadt og protesteret, har adgangen hertil tidligere været negtet af domstolene. Efter den i 1913 afsagte dom i Krefthing-sagen (nr. 3)²⁾ synes imidlertid forholdet tvilsomt. Da spørgsmaalet maa siges at være meget aktuelt og af ikke liden interesse, skal vi her se lidt nærmere paa denne betydningsfulde retsafgjørelse. Forholdet var, at et medlem af familien Krefthing, købmand i Kristiania L. H. Krefthing, i 1896 som sit eget barn antog en to-aars gammel gut, Paul Halfdan Gundersen Kjemsøen, søn af en skogarbejder i Storelvedalen. Der blev i den anledning afsluttet en formelig kontrakt mellem Krefthing og barnets forældre. Krefthing og hustru opdrog gutten som eget barn, og denne vidste selv ikke andet, end at han var virkelig søn i huset. I 1910, da han skulde konfirmeres, blev af pleieforældrene indgivet ansøgning om adop-

¹⁾ B. R. D. (=: Byretsdom) indtaget i »Domme og Kjendelser ved Kristiania Byret, 4de samling, nr. 604. Efter at dette var skrevet, har Norges storting vedtaget en lov, som ligefrem fastslaar de uægte børns ret til faderens navn.

²⁾ H. R. D. i Rt. 1913, s. 535. Denne sag maa ikke forveksles med den førnævnte Krefthing-sag (nr. 1) af 1899 (Rt. 1899, s. 771) eller den nedenanførte Krefthing-sag (nr. 2) af 1902 (Rt. 1902, s. 645).

tionsbevilling. Justitsdepartementet, hvis erklæring blev indhentet, udtalte, at det var tilbøilig til at antage, at der efter den gjældende ret fremdeles var adgang til at meddele bevilling til adoption. Departementet fandt imidlertid, at der kunde være betænkelighed ved paa dette omraade at gjenoptage en ældre, kun sparsomt udøvet praksis, og henviste til, at adoptionsinstituttets eksistens i vor ret har været benegtet i teorien. Avgjørende fandtes dog ikke disse indvendinger at burde være. Derimod tillagde departementet det større vegt, at adoptionens retslige følger ikke fuldt ud er hævet over tvil (i hvilken henseende spørgsmaalet om arveret eksempelvis blev anført). Departementet fremholdt, at ansøgningens hovedformaal var at gjøre barnets ret til at bære familienavnet saa uangribeligt som mulig specielt ligeoverfor ansøgerens øvrige slægt, og denne hensigt fandt departementet ligesaagodt kunde naaes ved en resolution, som gaves den ovenfor i den kgl. resolution omhandlede form. Saavidt Justitsdepartementets erklæring! Kirke­departementet indskrænkede sig for sit vedkommende til i sit foredrag væsentlig at give en kort »historia facti« og at referere ansøgningen og justitsdepartementets udtalelse. Det oplystes derhos, at Kristiania magistrat og stiftamtmand havde udtalt, at de intet havde at bemærke mod ansøgningens indvilgelse. Det var imidlertid — anførtes der — departementet bekjendt, at der fra andre, med ansøgeren fjernere beslægtede, medlemmer af slægten Krefting vilde blive reist indsigelse mod, at navnet overførtes paa heromhandlede pleiebarn. I Kristiania byret blev (under dissens: 2 mod 1) pleiesønnen kjendt uberettiget til at bære navnet. Den ene af de to voterende, som stemte for dette resultat, anførte bl. a.: »Jeg anser det til afgjørelse af den foreliggende tvist tilstrækkelig at fremholde, at vor retsordning ikke kjender begrebet adoption i den forstand, at et barn enten gennem kontrakt eller gennem administrativ bevilling uden videre skulde kunne overføres til fosterforældrene med rettigheder og forpligtelser, som det var deres eget egtefødte barn«. I mangel af positive lovregler herom er der — anførtes der videre — rettigheder og pligter — og deriblandt retten til slægtsnavnet — som ikke rets­gyldig lader sig overføre. »Selv om der forelaa en adoptionsbevilling, hvad det ikke gjør, vilde de paa taleberettigede af slægten Krefting kunne modsætte sig en overførelse af slægtsnavnet paa grosserer L. H. K.'s fostersøn. Og den kgl. navnebevilling kan ikke forandre dette forhold.«

Til samme resultat kom ogsaa en af de øvrige dommere, omend ud fra en anden betragtning af sagen. Han fandt nemlig ikke, at der her forelaa adoption: »Det, som er passeret, indskrænker sig i ethvert fald til, at et barn har været antaget som sagsøgerens

eget, og at derefter kgl. resolution er erhvervet for, at dette barn kan anta hans familienavn. Og da antages det gennem praksis at være fastslaaet, at bærerne af navnet Krefting ved dom kan faa ham frakjendt denne ret, uanseet hvorledes Spørgsmaalet vilde have stillet sig, hvis adoptionsbevillingen var givet. Noget saadant retsstiftende grundlag for en ny familiestand foreligger iallefald ikke.»

Det tredje medlem af retten, der kom til et andet resultat end de to førstnævnte, udtalte bl. a.: »Jeg vil først fastslaa, at det formentlig ikke kan ansees tvilsomt, at der in casu foreligger en faktisk adoption, antagelse som eget barn, idet der med undtagelse af den formelle adoptionsbevilling fra begge forældremyndighedens side er foretaget alt, hvad der i saa henseende spørges om. Og denne adoption fandt sted, før barnet endnu havde fyldt 3 aar, og har siden været respekteret. Endelig er ordningen suppleret ved den kgl. bevilling til antagelse af adoptivforældrenes navn, hvorhos barnet ved testamente er indsat til adoptivforældrenes arving. At en saadan ordning af familieforholdet maa have sine retsvirkninger, er givet. Jeg mener, at det maa siges, at det her foreligger en fuldstændig adoption. Der er opkastet tvil om, hvorvidt overhovedet adoption kan tillægges nogen betydning som retsinstitut hos os, idet man herom mangler positive lovbestemmelser. I denne henseende kan det for det første have sin interesse at erindre, at den navneret, som i denne sag gjøres gjældende, i virkeligheden ligesaameget, eller rettere sagt end mere, end adoptionsinstituttet mangler positive lovbestemmelser. Men dette har dog ikke været til hinder for, at navneretten i løbet af de sidste decennier er blevet fastslaaet som gjældende ret.« Efter bl. a. at have henvist til tidligere retsafgjørelser fortsættes: »Barnet Paul Halfdan har ikke selv usurperet navnet, men har efter sin moders og adoptivforældres bestemmelse baaret Krefting-navnet fra før sit fyldte 3die aar og har siden været behandlet og betragtet som L. H. Kreftings eget barn og ved testamente indsat som hans arving. Nu efter 15 aars forløb at ville forrykke dette forhold og negte gutten at vedblive at bære sine pleieførældres navn synes mig at være en forstyrrende indgriben i fæstnede familieretslige forhold, som har krav paa beskyttelse.« — Ovenstaaende bemærkning foranledigede en tillægsbemærkning fra førstvoterende, hvori han under fastholden af sin foran anførte opfatning bl. a. tilføier; »Begrebet »adoption« er ikke ensbetydende med, at et barn er optaget i en fremmed familiestand. Det lader sig efter min mening ikke gjøre uden positiv lovhjemmel i vort retssystem at indfortolke en paa saa mange og ømfindtlige omraader dybt indgribende retsinstitution som adoption. De retsregler, som ved retspraksis har fæstnet sig for slægtsnavnenes vedkommende,

grunder sig derimod paa en ganske naturlig og logisk fortolkning af selve slægtsnavnets begreb som slægtens særeie. Selv om adoptionsbevilling havde foreligget, antager jeg ikke at denne havde kunne godtages. At et barn optages i en fremmed familiestand og der opdrages og behandles som født i den, er ikke adoption. Det rette udtryk derfor finder jeg i begrebet opfostring, et forhold af helt overveiende faktisk natur. Bortset fra det rent personlige og økonomiske forhold mellem et saadant barn og dets fosterforældre medfører det forøvrigt ingen umiddelbare juridiske følger. Der maa særskildt hjemmel til for at overføre de enkelte i forholdet mellem forældre og deres ægte børn i kraft af loven gjældende regler. Ganske i overensstemmelse hermed er der i nærværende tilfælde udfærdiget særskildte bevillinger og særskildt testamente for at overføre værgemaalet paa fosterfaderen og navnet og arveretten paa sønnen. En saadan fostersøn staar saaledes ligeoverfor fosterforældrene og deres slægt i retslig henseende i samme stilling som en fremmed. Jeg er fuldt enig i, at det er en mangel ved vort retssystem, at der ikke i et tilfælde som det foreliggende er adgang til uden videre at overføre fosterfaderens navn paa fostersønnen.« —

Høiesteret kom enstemmig til samme resultat som det dissenterende medlem af byretten, idet der ikke fandtes fyldestgørende grund til at frakjænde pleiefaderen retten til at overføre navnet til den ovennævnte pleiesøn. Forholdet er — anføres der i høiesteretsdommen — »fuldt ud legitimt, udelukkende enhver tanke om misbrug eller krænkelse af slægtsfølelsen«. Spørgsmaalet om adoption og virkningerne af saadan fandt høiesteret det ikke nødvendig at inklade sig paa, idet det her i virkeligheden kun gjaldt gyldigheden af en navnebevilling.

At navnet er forholdsvis almindeligt, idet der iallefald er flere end én slægt af samme navn, medfører ikke i og for sig, at navnet mister sin retsbeskyttelse, saalænge dette ikke er »saa udbredt her i landet, at det savner karakteren af et individualiseret familienavn«. Afgjørelsen heraf vil selvfølgelig til en vis grad maatte blive en skjønssag, men udgangspunktet synes herunder at have været, at navnet maa være saa vidt sjeldent, at det, naar det anføres, »vækker forestilling om visse bestemte familier«.

Dette synspunkt blev hævdet af høiesteret i Bratt-sagen¹⁾. I anledning af, at en datter af overretssagfører og statsrevisor N. J. Sørensen i Kristiania, frk. Alfild Sørensen, havde antaget navnet Bratt, blev hun sagsøgt af cand. pharm. Nils Bratt, til-

¹⁾ H. R. D. i Rt. 1912, s. 621.

hørende en norsk gren af den svenske adelsslægt Bratt af Höglunda, og blev kjendt uberettiget til navnet. Der blev i denne sag ikke tillagt den omstændighed nogen vegt, at der her i landet ogsaa angivelig var andre slægter eller enkeltpersoner, som førte det samme eller ligelydende navn (Bratt, Brat, Bradt og Brath), idet navnet iethvertfald ikke fandtes saa almindelig udbredt her i landet, at det kunne siges at savne karakteren af et individualiseret familienavn.

Retsbeskyttelse ydes ogsaa familienavne, der som en følge af, at de skriver sig fra gaardsnavne, er eller kan forudsættes at ville blive forholdsvis almindelige og iethvertfald ikke er særlig for nogen enkelt slægt (kfr. hvad nedenfor er anført om adgangen for en gaardeier til at antage gaardens navn som slægtsnavn). I en af Trondhjems overret 1913 avsagt dom¹⁾ er saaledes retsbeskyttelse anerkjendt for et saavidt almindeligt navn som Aagaard: En mand ved navn Andreas Andersen Annebu købte i sin tid en parcel i Bardo, hvorfra han begyndte at drive landhandel. Han kaldte parcellen Aagaard og har senere selv optaget navnet efter denne og skrevet sig Andr. A. Aagaard, I den anledning anlagde konsul Andr. Aagaard i Tromsø sag mod ham og vandt. Det var oplyst, at sagsøgerens (konsul A.'s) familie i en lang aarrække havde brugt navnet, omend for nogle generationer tilbage navnet af slægten skreves Aargaard efter en gaard paa Namdalseidet. Skjønt det var oplyst, at der rundt i landet fandtes flere gaarde af dette navn, og at der i statskalenderen var opført hele 14 personer af forskellige slægter med dette navn, antog retten dog, at navnet ikke var saa almindelig, at det af den grund skulde savne retsbeskyttelse.

Den omstændighed, at et slægtsnavn i et eller andet fremmedland er saa almindelig, at det dér (i udlandet) ikke kan regnes som noget slægtsnavn i egentlig forstand, medfører ikke, at navnet her i landet er uden retsbeskyttelse. En retsafgjørelse herom har vi bl. a. i Graham-sagen²⁾: Lokomotivfører Wiliam Graham, som kom til Norge fra England i midten af forrige aarhundrede, og hans to sønner, stationsmester G. W. G. og fyrbøter W. I. G., hvilke oplyses at være de eneste bærere af navnet Graham her i landet, fik kjendt Henry Petter Graham (Säfvenbom), en dattersøn af nævnte lokomotivfører W. Graham, uberettiget til dette navn. Der oplystes, at navnet Graham i de engelsktalende

¹⁾ Indtat i Rt. 1913, s. 1002.

²⁾ H. R. D. i Rt. 1908, s. 433.

lande bæres af tusinder og i det hele taget dér er saa udbredt, at det ikke kan siges at knytte sig til nogen bestemt familie, men denne omstændighed blev ikke tillagt nogen vægt.

At familienavnet i daaben er tildelt en person som fornavn, medfører selvsagt ikke ret for ham til at antage det som familienavn. Hellerikke berøver den omstændighed, at navnet er almindeligt som fornavn, det dets retsbeskyttelse i egenskab af familienavn:

Jacob Rudolf Johannessen fik i 1896 kgl. bevilling til at kalde sin Rudolph. I den anledning blev han sagsøgt af Jørgen Wilhelm Rudolph i Drammen. Det oplystes om denne, at han var født i Bergen 1853 og var søn af en mand af samme navn, der var født i Kristianssand 1809, og sønnesøn af købmand Svend Christian Rudolph. Sagsøgeren og hans slægt havde altsaa baaret navnet i 3 generationer. Saavidt bekjendt var der ikke andre af navnet i landet. I dommen, hvor Jacob Rudolf Johannessen blev fradømt retten til navnet, udtaltes bl. a., at den omstændighed, at slægtsnavnet ogsaa er almindelig udbredt som fornavn, ikke forhindrer, at det nyder beskyttelse som slægtsnavn¹⁾.

Er saaledes et fornavn retsbeskyttet som familienavn, er derimod ikke et familienavn beskyttet som fornavn:

I 1898 lod slagter Hans Holm (Hansen) sin søn døbe med navnene Hildisch Mathias, hvilket skeede ikke p. g. af noget slægtskabsforhold til familien Hildisch, men alene fordi forældrene synes om navnet. Herimod protesterte imidlertid familien, og fabrikeier Dietrich H. og garver J. H. anlagde sag mod slagteren, men fik ikke medhold af domstolene²⁾. Det oplystes, at navnet Hildisch vistnok tilhører en bestemt begrænset slægt, som her i landet alene bestaar af omhandlede sagsøgere og deres børn. Retten anførte imidlertid, at det maatte siges at være en væsentlig forskjel mellem et navns anvendelse som familienavn og alene som fornavn. Benyttet som fornavn er nemlig navnet ikke med samme styrke som ved dets benyttelse som familienavn egnet til at vække formodning om, at vedkommende tilhører den slægt, som har retten til at bære familienavnet. Som fornavn eksisterer desuden, anføres der i dommen, navnet jo kun paa fremmed haand, saalænge vedkommende lever; det forplanter sig ikke paa efterslægten, hvorfor en saadan usurpation af slægtsnavnet til fornavn har langt mindre betydning.

G a a r d s n a v n o g a n d r e s t e d n a v n e s r e t s b e -

¹⁾ Kristiania Byretsdomme, 4 Samling, s. 369.

²⁾ H. R. D. i Rt. 1909, s. 868.

skyttelse som familienavne har gjentagende gange været optaget til behandling af domstolene. Vi skal nedenfor se paa en del af disse retssager:

Skappels-sagen (af 1892)¹: Bagervend i Kristiania Johan Andersen fra gaarden Saustad (i Ringsaker) blev i 8—9 aars alderen af fattigvæsenet utsat paa gaarden Skapal eller Skappel (i samme bygd), hvor han forblev til nogen tid efter sin konfirmation. Efter sin ankomst til Kristiania (1884) antog han uden videre navnet Skappel, i hvilken anledning han sagsøgte af Agent Oscar S., som ogsaa fik ham kjendt uberettiget til navnet. I dommen udtaltes der, at det hos os er sædvanligt, at personer, som eier en gaard paa landet, for sig og sine efterkommere — altsaa ogsaa for de medlemmer af familien, som selv ikke kommer i besiddelse af gaarden — antager dennes navn som sit familienavn, en sædvane, man tror at maatte respektere, uanseet at dette »familienavn« kan komme til at bæres af flere familier, efterhaanden som gaarden skifter eier, og at det i vort land hellerikke er usædvanlig, at det samme gaardsnavn gjenfindes i forskjellige dele af landet. Et slægts- eller familienavn i strengeste forstand kan et gaardsnavn saaledes vistnok ikke blive, men p. g. af den almindelige udbredelse, denne sædvane (at antage gaardsnavn som familienavn) hos os har faaet, har man troet at burde respektere denne som gjældende ret. — Men videre end til gaardens eier og hans efterkommere gaar sædvanen efter rettens opfatning iethvertfald ikke. At en hvilken som helst person, som i kortere eller længere tid har havt ophold paa en gaard — f. eks. som arbejdsmand, tjenestegut eller lægdslem — deraf skulde kunne tage anledning til med fordring paa anerkjendelse at antage gaardens navn som slægts- eller familienavn, endog efter at hans ophold paa gaarden er ophørt, kan ikke siges at være hjemlet ved nogen sædvaneret. At vedkommende navneantager har erhvervet tilladelse af den daværende eier af gaarden (hvad her var tilfældet), antoges ikke at forandre dette forhold.

Aars-sagen (af 1896): Det faktiske forhold i denne sag er gjengit tidligere. Ligeoverfor navneantagerens anførsel, at han havde navnet (Aars) fra fædrenegaarden (Aarsrud, i daglig tale kaldet Aarsu med svag u-lyd), bemærkedes i dommen, at hvis han vil hente sit familienavn fra den gaard, hvorfra faderen er kommet, faar han selvfølgelig skrive navnet, slig som gaarden skrives, ikke som det muligvis udtales i daglig tale.

¹) Kristiania Byretsdomme, 2. samling II, s. 48.

Blich - s a g e n (af 1896)¹⁾: Handelsborger og kommandersersjant Hølje (sic!) Gundersen optog ved sin antagelse paa underofficersskolen efter sine foresattes opfordring²⁾ navnet Blich som en hentydning til sit hjemsted. Han var nemlig født paa faderens daværende eiendomsgaard (en part av gaarden Lundtvedt i Lunds herred i Telemarken), som hed Bleken, men i daglig tale kaldtes Bleka eller Blika. Efter ved dom at være kjendt uberettiget til navnet Blich forandrede manden navnet til Blik. Men doktor P. Blich (tilhørende en oprindelig dansk slægt) var ikke fornøiet hermed og anlagde paa ny sag mod kommandersersjant Gundersen, hvorefter denne ogsaa blev frakjendt retten til at kalde sig Blik. Forsaavidt angaar den ret, han (Gundersen) her skulde have p. g. av, at han skrev sig fra ovennævnte gaard, anførtes i dommen bl. a., at gaardens navn jo ikke var Blik men Bleken eller Blika, og at det ikke kan være adgang til vilkaarlig at variere navnet paa sit fødested for derved at skaffe sig et navn, som falder sammen med en anden families slægtsnavn.

Kjelland - s a g e n (af 1898)³⁾: Ole Pedersen fra en plads Tjelde i en grænd, som i daglig tale gaar under navnet af »Tjelde landet«, begyndte 1850 at kalde sig Kjelland og blev 1851 immatrikuleret ved Kristianias universitet med dette navn. Det samme var tilfælde med broderen, Knut Pedersen, ligesom ogsaa faderen, Peder Knutssøn Reiten, nogen tid efter antog navnet, som derved ogsaa kom til at gaa over til sidstnævntes børn af 2det ægteskab, som altsaa var halvsøskende af de førnævnte brødre Ole og Knut. Samtlige de tre nævnte personer, faderen og de to sønner af første ægteskab, var senere døde, de to sidstnævnte efter under navnet Kjelland at være blevne udnævnt til og have virket som sognepræster. Da imidlertid deres efterlevende enker saavel som Peder Knutssøn Reitens børn af 2det ægteskab og disses børn fortsat at kalde sig Kjelland trods den anmodning om at ophøre dermed, som blev rettet til dem fra repræsentanter for den kjendte Stavangerslægt Kielland, anlagde disse sag mod dem⁴⁾, men retten (Kristiania byret) gav ikke ansøgeren medhold. Vi skal nedenfor i en anden forbindelse komme tilbage til de grunde, der blev anført

1) H. R. D. i Rt. 1896, s. 724.

2) Det ser ud, som underofficersskoler og tildels seminarier (kfr. bl. a. Aars-sagen) har udfoldet en undertiden mere velment end vellykket virksomhed i retning af at skaffe sine elever mere individuelle navne end de saa altfor almindelige navne paa »sen«.

3) Byretsdom, indtat i Rt. 1900, s. 268.

4) Nemlig mod enkefru Emilie K., Ole Pedersen K.s enke, deres børn, frk. Henny og Marie K., handelsreisende Peder K. med hustru og børn, fru Bolette K.-Mørdre samt enkefru Henriette K., Knud Pedersen K.s enke.

for denne afgjørelse (som forresten blev afgivet under dissens) — nemlig at navnet her havde fæstet for dybe rødder i vedkommende slægt til, at man fandt at kunne berøve den det, og at de nuværende bærere af navnet, ikke var de, som oprindelig havde usurperet det —; her skal kun refereres, hvad der anførtes angaaende de oprindelige navneantageres adkomst til navnet.

Forsaavidt denne side af sagen angaar, var der enighed om at fastslaa, at der her fra først av ingen ret forelaa til navnet for angjældende personer. Der anførtes herom, at efter hvad der i sagen var oplyst, findes der flere eiendomme med navnet Kjelland, og disses besiddere kan ikke formenes at føre navnet. Sagsøgerne (medlemmer af Stavangerslægten Kielland) kan derfor ikke siges at have nogen eneret til navnet. Da imidlertid denne slægt gennem lange tider i den almindelige bevidsthed har staaet som indehavere af et fast, kjendt navn, kan førnævnte omstændighed ikke bevirke, at de paa den anden side skulde være retsløse overfor personer, der uden saadan hjemmel måtte antage deres navn.

M. h. til navneantagernes ret til navnet i nærværende tilfælde anførtes, at den omstændighed, at disse skrev sig fra en plads, kaldet Tjelde, i en grænd, der i daglig tale gaar under navnet Tjeldelandet, selvfølgelig ingen beføielse kunde give dem til at kalde sig Kjelland. Det syntes — anførtes der — ved forandring af skrivemaaden kun at være tilsigtet opnaaet en vis lighed med den kjendte Kielland-familie, idet den ringe forskjel, som her var bevaret i skrivemaaden, (Kj istedenfor Ki), ingen betydning kunne tillægges.

M o h n - s a g e n (af 1899)¹⁾: Postmester A. J. Mohn, som var født paa gaarden Moen eller Mon i Aremark, og som i kirkebøgerne var indført under navnet Moen eller Mon, begyndte fra sin indtrædelse paa underofficersskolen at skrive sig Mohn, men blev paa foranledning av repræsentanter for den fra Tyskland i midten af 1700-tallet til Bergen indvandrede slægt Mohn frakjendt retten til dette navn, da det ansaaes for at være forskjellig fra det, han efter fædrengaarden havde ret til at føre.

S v a n ø e - s a g e r n e (af 1907 og 1911)²⁾: I disse afgjordes spørgsmaalet, hvorvidt en husmand paa en gaard har ret til at antage gaardens navn. Medlemmer af Svanøeslægten³⁾ an-

¹⁾ Byretsdom, indtat i Rt. 1900, s. 156.

²⁾ H. R. D. i Rt. 1907, s. 673, og H. R. D. i Rt. 1911, s. 499.

³⁾ Efterkommere af Ole Torjussøn fra gaarden Helling i Aal i Hallingdal, som i 1804 købte gaarden Svanøe (i Kinn i Söndfjord) med samtlige tilliggende

lagde sag mod en Del personer, født paa husmandspladser under Svanøegodset. Domsafgjørelsen i 1907 fastslog, at den omstændighed, at vedkommende var født og opvokset paa en plads (Østnæsset) under gaarden Svanøe, ikke hjemlede dem ret til at kalde sig Svanøe.

Det synes — udtaltes der i dommen — naturligt, at husmænd, standsiddere og lign., der som saadanne kun staar i et fjernere og for husmændenes vedkommende tillike i et underordnet forhold til gaarden, ikke kan have adgang til at tage dens navn som sit og da selvfølgelig heller ikke saadanne personers børn. Heller ikke tillagde retten den omstændighed nogen betydning, at det i distriktet skulde være almindeligt, at folk, som hørte hjemme paa en plads under en gaard, antager dennes navn, idet forholdet ikke derved kunne ansees legaliseret. En saadan skik formentes at skyldes den omstændighed, at det i officiel anvendelse eller i forretningsforhold ikke ansees som tilstrækkelig at anføre husmandspladsens navn alene, selv hvor dette ellers sker i daglig tale. Selvom, som her, navnet S. er tilføjet til vedkommendes navn — ligesom forøvrigt ogsaa til hans faders — kan dette ikke tillægges nogen betydning som grundlag for ret til navnet, naar forholdet som i nærværende tilfælde har sin grund i rene praktiske hensyn, i nøiagtighed og god orden. Der maa nemlig skjelnes mellem, hvad der til daglig sker af praktiske hensyn, og hvad der kan kræves opretholdt i kollision med andres ret.

Det fortjener opmærksomhed, hvorledes høiesteret i denne sag sondret mellem virkelige slægtsnavne og bopælsnavne, og det selv der, hvor bopælsnavnet ved at være føjet til vedkommendes fornavn iallefald i det ydre fremstiller sig som et slægtsnavn.

Hvilken praktisk betydning denne sondring har, kan sees af den anden Svanøe-sag (af 1911), hvor høiesteret atter kom ind paa dette samme forhold. Her forelaa det tilfælde, at usurpatoren forsaavidt paa sæt og vis havde »arvet« navnet, som allerede hans fader i egenskab af husmand under S. selv havde kaldt sig med dette navn. Efter høiesterets tidligere afgjørelser i saadant tilfælde skulde man da have ventet, at vedkommende havde faaet beholde navnet uanseet den oprindelige mangel m. h. til hans ret til samme. Naar saa ikke skeede, men sagsøgte ogsaa i dette tilfælde blev frataget retten til navnet, skyldtes det — saavidt skjønnes — at høiesteret ikke anerkjendte den her foreliggende

eiendomme og efter hovedgaarden antog navnet Svanøe. Det oplystes, at navnet i handel og vandel er indgaaet i bevidstheden som kun tilhørende denne familie, samt at slægtens stamfader var den første eier af Svanøegodset, som antog dette som slægtsnavn, idet samtlige tidligere eiere, lige siden gaarden i slutn. av 1700-tallet blev sædegaard, havde havt egne slægtsnavne.

benyttelse at navnet Svanøe som nogen egentlig navneantagelse. Der udtaltes, at den omstændighed, at vedkommende og hans fader før ham havde kaldt sig selv og af andre har været kaldt S., ikke kunde tillægges den vegt, at de derved skulde have antaget Svanøe som et familienavn. Det var her kun betegnelse for bostedet.

I Svanøesagen av 1907 anførtes m. h. til den omstændighed, at S. ikke blot var navnet paa vedkommende gaard, men tillige var øens og sognets navn, at der i det for stortinget i 1901—02 fremsatte lovforslag om navneret (der, som nævnt, ikke kom til at blive taget under behandling) vistnok var indtaget en bestemmelse, hvorefter enhver, som mangler slægtsnavn, skulde have adgang til som saadant at antage navnet paa den grænd, bygd eller egn, hvor vedkommende har eller tidligere har haft sin faste bopæl (§ 4 i Oth. prp. nr. 17 for 1901—02). Men ligesom der i kirke departementets rundskrivelse af $\frac{1}{9}$ 1897 ikke synes forudsat, at der f. t. skulde bestaa en saadan sædvanemæssig ret, saaledes synes motiverne til den nævnte bestemmelse nærmest at pege i retning af, at man her har villet tilsigte aabnet en tidligere ikke-bestaaende adgang til at optage stedsnavne som slægtsnavn. Under alle omstændigheder fandt høiesteret, at der ikke kunde ansees godtgjort, at der f. t. skulde bestaa en ret til som slægtsnavn at optage navnet paa den grænd, bygd eller egn, hvortil man kun er eller har været knyttet som fast bosiddende. Allermindst vil — udtaltes der — en saadan ret kunne antages, hvor det mere omfattende stedsnavn — som her — er det samme som og afledet af et gaardsnavn, og hvor anerkjendelsen af en ret som anført ikke vilde kunne ske uden at komme i kollision med den ogsaa af omhandlede proposition anerkjendte eneret for en gaards eier eller bruger til at optage gaardsnavnet som familienavn.

Det kan have sin interesse at lægge merke til, at høiesterets ovenanførte afgjørelser af husmandens manglende ret til gaardens navn ikke var enstemmig, idet en af de voterende i Svanøe-sagen af 1907 stemte for, at navneantageren skulde faa beholde navnet¹⁾.

¹⁾ I dette votum, der p. g. av den historiske interesse, det har, nævnes her, anførtes at der inden bygderne hertilands fra Arilds tid af har været skik og brug i daglig omgang ikke at benytte noget særlig familienavn, men kun fornævnet i det høieste med tilføielse af farsnavnet med suffixet »søn» eller »datter» eller, især hvor det var flere af samme navn, med et tilnavn efter hans stilling (smed, snedker o. s. v.) eller efter stedet, hvor han holdt til. Ved udfærdigelse af dokumenter derimod eller ved indførelse i offentlige protokoller har man som regel ikke fundet den daglige betegnelse af personen tilstrækkelig oplysende, hvorfor man har pleiet at medtage tilnavnet paa gaarden, hvor vedkommende hører hjemme. Men at ikke gaardsnavnet derved er gaaet over til familie navn, viser sig bedst deraf, at hvis vedk. person tilflytter en anden gaard, har han efter almindelig

I *A a g a a r d - s a g e n*¹⁾, som allerede før er omtalt, fandt domstolene (i sidste instans Trondhjems overret), at man ikke kunne opnaa den heromhandlede, eieren tilkommende, ret til at bruge gaardsnavnet som familienavn alene ved at købe en liden jordflek, som man saa kaldte med det navn, man ønskede som familienavn f. eks. Aagaard. Det vilde — udtaltes der med rette — blive liden sammenhæng i retsreglerne, om man godkjendte den omvei først at købe et stykke jord, som man kaldte med navnet, og derpaa tage navn efter denne.

R a v n s b o r g - s a g e n (af 1910)²⁾: Premierløjtnant Johannes Ravensborgs fader købte i 1859 en parcel af gaarden Ravensborg i Asker, hvor han boede til 1892, da han solgte gaarden. Han

skik og brug kaldt sig efter den nye gaard. Skiller han sig af med gaarden uden at faa nogen ny isteden, har han gjerne vedblevet at benævnes efter den gaard, han oprindelig tilhørte. Det samme er hyppig tilfælde, hvor vedkommende flytter til by eller gaar over til at drive haandværk eller anden fra gaardsbrug forskjellig næringsvei. At imidlertid dette tilnavn skulde være en slags herlighed, han har erhvervet sig, en personlig forret, der for eftertiden udestængte alle andre fra at bruge det samme tilnavn, er vistnok — udtaltes der — ganske i strid med den fra gammelt herskende retsopfatning. Enhver, som enten fra først af sidder inde med den samme beføielse til at regne sig som hjemmehørende paa, eller som kommen fra paagjældende gaard, eller som senere kommer i den stilling, har samme adgang til at benytte sig af betegnelsen som den, der tilfældigvis var den første, som faldt paa at gjøre det. Begrænsningen skulde efter dette ligge i tilknytningen til gaarden. Hvad nu adgangen til at give en gaard navn angaar, vil vel den, der eier en gaard, som engang har faaet navn, maaske kunne modsætte sig, at nogen anden gaard i *d e n s a m m e b y g d* kaldes med det samme navn. Men iallefald hvis vedk. anden gaard ligger i en anden bygd, vil en saadan protest visselig ikke kunne tages tilfølg. Men er dette saa, vil følgelig den, der som familienavn optager et gaardsnavn, hentet fra den ene bygd, naarsomhelst resikere, at det samme gaardsnavn ogsaa kommer til at benyttes enten i samme eller iallefald i en anden bygd, og at det derefter optages som familienavn af nogen, som staar eller har staaet i forhold til gaarden af samme navn. M. a. o. vil nogen sikkre sig et navn, som ingen andre skal kunne benytte, maa dette navn ikke være gaardsnavn. Efter flere lensmænds bevidnelse kan man vistnok gaa ud fra, at der i de fleste af landets egne hersker den sædvane, at husmænd, inderster og strandsiddere i daglig tale kaldes efter den *p l a d s*, de bebor, men ellers — f. eks. i dokumenter o. lign. — betegnes med *g a a r d e n s* navn, saaledes som den findes i matrikullen og i andre offentlige dokumenter (hvor kun gaardene og ikke pladsene blir indført). Denne fremgangsmaade er i sig selv rimelig, og nogen betænkelighed, hentet fra, at gaardbrugernes husmænd paa den maade vil faa samme efternavn som gaardbrugeren selv, har ikke kunnet opstaa, fordi det ikke før i den aller sidste tid overhovedet har faldt nogen ind, at adgangen til at kunne føie hjemstedsnavnet til personnavnet, skulde være et prærogativ for gaardbrugerne. En saadan praxis, der har støtte i tradition og landsforhold, maa — slutter vedkommende dissenterende medlem — respekteres af domstolene.

¹⁾ O. R. D. (O: Overretsdøm) indtaget i Rt. 1913, s. 1002.

²⁾ Kristiania Byretsdomme, 4. saml., s. 370.

(faderen) kaldte sig Olsen, men børnene antog efterhaanden navnet R. Dette var saaledes tilfældet med premierløjtnant Johannes R., som tog navnet, da han (i 1892) flyttede fra fædrenehjemmet for at gaa ind paa Svend Foyns middelskole. I den anledning blev han sagsøgt af tandlæge Per R., men blev frifundet. Retten ansaa det overflødig at undersøge, om tandlæge R.s slægt havde erhvervet eneret til navnet, da han iethvertfald ikke fandtes at have dette ligeoverfor løjtnant R. og hans søskende, idet R. var det officielle navn paa deres faders eiendom (uagtet den vistnok til daglig kaldtes Ravensborgh a u g e n). Efter gammel landsens skik har en fader og hans børn i sin eiendomstid en uomtvistelig ret til at bruge eiendommens navn som slægtsnavn. Og det maa ansees som hævdvunden skik, at dette slægtsnavn bevares, selv om eiendommen gaar ud af familiens eie. At løjtnant R. først havde antaget navnet efter fraflytningen, kunde her ikke være afgjørende. Han var dengang kun 13 aar gammel og havde ikke havt nogen opfordring til at antage navnet før. Han gjorde det ved første givne anledning. Hans søskende havde da alt antaget navnet, og det vilde være unaturlig at anerkjende en saadan ret for dem og ikke for ham.

Et tvilsomt og vanskeligt spørgsmaal er det, i hvilken utstrækning det er tilladt at antage et familienavn, som i skrivemaade eller udtale ligner et andet allerede retsbeskyttet saadant. Det synes, som om domstolene her har lagt mindre vegt paa ligheden i udtale end i skrift.

Indehaveren af et navn kan udenvidere negte en person antagelsen af et andet navn, selv om dette i udtale lyder ligt eller iallefald saa godt som ligt med hint, naar navnene forøvrigt saavel i oprindelse som form fremstiller sig saa vidt forskjellig, at en forveksling neppe i almindelighed vil kunne tænkes. Dette er afgjort i Stoltz-sagen¹⁾: Kasserer Rudolf Stoltz Amundsen var paa foranledning af grosserer Rudolf Stoltz, der tilhørte Bergens-slægten S., bleven fradømt retten til at kalde sig enten Stoltz eller Stolz. Han forandret da lidt paa navnet og optraadte en vakker dag som Rudolf Staals. Paany sagsøgt i den anledning, fik han høiesterets afgjørelse for, at han havde lov til at kalde sig med dette navn, endskjønt det af sagkyndige indrømmedes, at Stoltz og Staals i udtale maatte siges at lyde ens.

At imidlertid ikke enhvilken som helst selv den ubetydeligste ændring er nok til at legitimere en slig navne-imitation, ser man af

1) H. R. D. i Rt. 1907, s. 480.

den førømtalte Blich-sag¹⁾), hvor en mand efter først at være kjendt uberettiget til at kalde sig Blich, hvilket navn allerede bares af en anden slægt, nøiede sig med at forandre navnet til Blik, men derefter blev fradømt ogsaa retten hertil. Høiesteret fandt her, at konsekvensen af den ved tidligere domsafgjørelse erkjendte retsbeskyttelse for familienavne maatte være, at der ikke kunde være adgang til at antage en anden slægts familienavn alene med en rent ubetydelig forandring i skrivemaaden. Et familienavn vilde — anførtes der — være aldeles ubeskyttet, hvis enhver skulde kunne tilegne sig samme med den allerubetydeligste forandring m. h. til et enkelt bogstav. Man skulde altsaa da f. eks. være berettiget til at kalde sig Vedel-Jarlsberg, naar man blot passede paa at skrive navnet med V istedenfor W. Den slags eksempler kunne — bemerker retten — nævnes i mængdevis.

Hvor grænsen her gaar mellem det tilladelige og det uretmæssige, vil selvfølgelig til en vis grad blive en skjønssag²⁾. Kref-ting-sagen (af 1902)³⁾ angik saaledes ogsaa et sligt forhold: Brødrene Harald og Olaf Skoklefald var bleven fradømt navnet Krefting. Skoklefald vilde de imidlertid under ingen omstændighed hede, og de antog da — efter dertil at have erhvervet kgl. bevilling — et andet navn, som var temmeligt ligt det, de først havde tilegnet sig, idet de kaldte sig Kreflung. Paa ny anlagde saa repræsen-

¹⁾ H. R. D. i Rt. 1896, s. 724.

²⁾ Hvor tvilsomt dette spørgsmaal er, og hvor vanskeligt det er her at trække grænsen, fremgaar bedst af domstolenes vaklende holdning. Medens saaledes navneusurpatoren i ovennævnte Blich-sag blev dømt ved underretten, blev han ved overretten (med 2 mod 1 stemme) frifundet. Ogsaa ved høiesteret var der sterk dissens (4 mod 3). Der anførtes af de dissenterende i høiesteret — som altsaa ikke vilde indrømme et navn retsbeskyttelse ligeoverfor et ligelydende navn, naar dette havde en anden skrivemaade —, at denne (s k r i v e m a a d e n) maatte ansees at være saa væsentlig m. h. til individualiseringen af et navn, at man ikke kan se bort fra samme. Det er — anføres der — notorisk nok i vort land forskjellige hinanden indbyrdes fremmede slægter (Foss—Voss, Schaug—Skaug, Vogt—Foght, Wahl—Hval, Kvale—Qvale, Coch—Koch eller Kock o. s. v.), hvis navne lyder ganske ens, og hvis individualisering eller fastholden som hinanden forskjellige udelukkende beror paa den maade, hvorpaa familienavnet skrives. I alle forhold, hvor der opstaar spørgsmaal om kollision eller forveksling m. h. til disse her nævnte forskjellige slægter, vil netop navnets skrivemaade være det, hvortil der hensees, og som vil være det afgjørende. Al den stund det, som nævnt, gives enslydende navne med forskjellig skrivemaade tilhørende forskjellige familier, vilde det være lidet konsekvent, om man ikke vilde tilstaa indehaverne af en af disse navneformer, naar de overhovedet er undergivet en privat navneret, en saadan ogsaa ligeoverfor enhver anden navneform. Men dette vil man — anførtes der — ikke kunne opnaa, medmindre man anser navnebeskyttelsen knyttet til en bestemt skrivemaade.

³⁾ H. R. D. i Rt. 1902, s. 645.

tanter for den virkelige Krefting-slægt sag mod brødrene, men nu fik de ikke medhold af domstolene. Det indrømmedes vistnok, at ligheden mellem de to navne var betydelig, men for en opmærksom iagttager vilde dog — bemærkede retten — navnet Krefting og Kref tung fremstille sig som forskjellig, og man traf ofte navne, som paa samme maade frembød adskillig lighed uden at være identiske. Havde vedkommende brødre tidligere baaret et helt fremmed navn — f. eks. sit oprindelige navn Skoklefald — vilde bevilling til at antage navnet Kref tung vistnok ikke være negtet dem, og da maatte det samme gjælde, uagtet det ved den meddelte bevilling, efter hvad det fremgik, havde været taget særlig hensyn til den interesse, de havde havt av at beholde et navn, som ikke væsentlig adskiller sig fra det fradømte (i hvilken forbindelse der — i parentes bemærket — i dommen gaves bevillingsmyndigheden en liden, som det synes, ikke ganske ufortjent skose i anledning af deres tilladelse til antagelsen av navnet Kref tung, idet det bemærkedes, at en saadan bevilling, om den end ikke ubetinget kunde antage at indeholde en ligefrem omgaaelse af høiesterets tidligere afgjørelse i Skoklefald-sagen, iethvertfald nødvendigvis maatte give anledning til adskillig kritik.)

I E g i d i u s - s a g e n¹⁾ forelagdes det i 1910 Kristiania Byret til behandling et lignende forhold: Bjarne Johnsen Egedius, søn af jernbanerevisor Carl Egedius Johnsen, blev i daaben kaldt Bjarne. Broderen, den kjendte kunstmaler Halfdan Egedius Johnsen, var døbt med fornavnene Halfdan Egedius. Begge brødrene antog navnet Egedius som familienavn. Repræsentanter for en med toldkasserer i Frederikshald, senere i Drammen, Georg Johannes Egidius i 1804 fra Danmark indflyttet slægt Egidius, som ansaa navnet Egedius for saa ligt sit eget, at det praktisk talt maatte siges at være samme navn, sagsøgte i den anledning nævnte Bjarne Egedius, som imidlertid blev frifundet. Retten fandt, at man ikke uden videre kunde gaa ud fra, at de to navne var identiske. Det var ikke udelukket, at de havde forskjellig oprindelse, og det vilde være meget let fra det daglige liv at finde navne, som i klang var ligesaa nærliggende som disse og alligevel helt væsensforskjellige (der nævntes i denne forbindelse de ovennævnte Krefting og Kref tung, Staals og Stoltz). At navne sammenblandes af det store publikum, og at skrivemaaden eller udtalen i daglig tale forvanskes, var — bemærkedes der — en paa familienavnenes omraade saa beklagelig udbredt foreteelse, at derpaa ingen afgjørende vegt kunde lægges.

I Blich-sagen maa det altsaa ansees fastslaaet, at et navn er

¹⁾ Kristiania Byretsdomme, 4. saml., s. 369.

retsbeskyttet mod a n t a g e l s e af ligelydende navne, ogsaa om skrivemaaden er forskjellig. Hermed er imidlertid — kan der muligvis siges — ikke absolut avgjort, hvorvidt det samme gjælder ogsaa, hvor det alene er tale om en f o r a n d r i n g af et familienavn, hvorved dette fra kun i udtale (men ikke i skrivemaade) at være ligt et andet familienavn ogsaa i sidstnævnte henseende (altsaa ogsaa i skrivemaade) kommer til at falde sammen med hint. I M o h n - s a g e n, hvilken vi allerede ovenfor har nævnet i en anden forbindelse, har Kristiania Byret (sagen kom, saavidt vides, ikke videre) behandlet dette sidste forhold: Postmester Andreas Martin Johannessen Mon, der som før nævnt var født paa fædrengaarden Mon (Moen) i Aremark havde senere antaget navnet Mohn og blev i den anledning sagsøgt af repræsentanter for denne slægt og dømt uberettiget til at kalde sig Mohn (med h). Retten udtalte, at den ikke ubetinget ansaa den førnævnte Blich-sag for afgjørende m. h. til det heromhandlede forhold. Imidlertid spillede der her ind omstændigheder, som gjorde, at man ikke i denne Mohn-sag (af 1899) i virkeligheden har noget rent præjudikat forsaavidt angaar afgjørelsen af det heromhandlede spørgsmaal. Der anførtes nemlig udtrykkelig i dommen, at hvad man end maatte mene om spørgsmaalet i sin almindelighed (hvorvidt altsaa indehaverne af oprindelig ligelydende, men forskjellig skrevne navne er beskyttet ligeoverfor hinanden m. h. til saadanne forandringer i navnets skrivemaade), saa maatte ihvertfald saadan beskyttelse kunne paakaldes, hvor, som her, den oprindelige f o r s k j e l i skrivemaade ikke kunne betragtes som tilfældig eller vilkaarlig (der anførtes herom, at det ene navn, Mohn, er af tysk oprindelse — det tyske ord for valmue —, medens det andet navn, Moen eller Mon, er et norskt gaardsnavn), men hvor det tværtimod var den tilstedeværende l i g h e d (i lyden), som maatte betegnes som tilfældig, medens forskjellen i skrivemaaden just tjente til at betegne navnenes forskjellige oprindelse.

At der er erhvervet k o n g e l i g b e v i l l i n g til at f ø r e f a m i l i e n a v n e t, giver ikke vedkommende i og for sig nogen uangribelig ret til navnet, hvis det senere oplyses, at han har været uberettiget til samme. Bevillingen er udelukkende — eller iallefald væsentlig — kun at betragte som en officiel anerkjendelse af en i og for sig legitim navneforandring. Vi har seet dette i den førnævnte Krefting-sag (af 1899). Der udtales i denne, at det ikke kan antages, at den omstændighed, at en person har erholdt kgl. tilladelse (jfr. regjeringsinstruxen av ¹⁵/₁ 1881 § 7 nr. 43) til at antage et familienavn, som viser sig at tilhøre en anden slægt, skulde medføre, at ikke denne fremdeles skulde kunne kræve den beskyttelse for navnet, som dette efter gjældende ret har. »Saa-

danne navnebevillinger skriver sig — anførtes der i dommen — fra tiden efter adskillelsen fra Danmark og er væsentlig forskjellig fra de bevillinger, som under foreningen med Danmark af og til i forbindelse med forandring af navn meddeltes m. h. til visse familieretslige forhold sigtende navnlig til at legitimere eller etablere et fingeret forældreforhold eller ægteskab. De her paagjældende bevillinger indeholder nemlig i virkeligheden kun en autorisation eller offentlig anerkjendelse af det af vedkommende antagne eller antagendes navn, altsaa en erklæring fra statens side om, at det offentlige for fremtiden vil tage det nye navn for godt som navn paa vedkommende. Men det siger sig selv, at en bevilling, som ikke har andet indhold, ikke kan gjøre en i og for sig ulovlig eller uberettiget benyttelse af et familienavn lovlig eller berettiget og ikke kan afskjære den private, der finder sin navneret krænket derved, adgangen til at protestere og til, naar han fører bevis for, at navnet er det ham rettelig tilkommende »familienavn«, at faa vedkommende ved dom kjendt uberettiget til at benytte det. —

Det hænder ikke sjelden, at kjendte navne benyttes som navne paa opdigtede personer i romaner o. lign. Ogsaa mod saadan litterær misbrug af familienavn maa det vistnok antages, at domstolene i tilfælde vil yde en vis beskyttelse, dog neppe uden under mere graverende omstændigheder.

Forholdet var oppe i Bratt-sagen¹⁾:

I 1896 udkom der paa en boghandlers forlag i Kristiania en bog »Korsmessen«. I denne blev navnet Bratt benyttet dels som pseudonym for forfatteren og dels som navn for optrædende personer i bogen. Medlemmer af den før nævnte (oprindelig svenske) slægt Bratt anlagde i den anledning sag mod forlæggeren (forfatteren var ikke opgivet) med paastand om, at han skulde kjendes uberettiget til fremdeles at trykke, udgive og forhandle bøger eller skrifter, der som pseudonym bar navnet Bratt, og under en løbende mulkt tilpligtes at fjerne navnet Bratt paa de steder i »Korsmessen«, hvor samme fandtes. Heri fik imidlertid ikke sagsøgerne medhold. Der udtaltes i dommen, at det her ikke gjaldt spørgsmaalet om et familienavns retsbeskyttelse mod fremmedes antagelse av navnet, men alene, hvorvidt en forfatter er berettiget til at benytte virkelig eksisterende persons navne som pseudonym for sig selv (forfatteren) eller som fingerede navne for de i hans bog forekommende personer. Uden at inklade sig nærmere paa, hvorvidt eller i hvilken udstrækning en saadan benyttelse af anden mands navn i sin almindelighed maatte betragtes som uretmæssig, antog domstolene, at mod den her foreliggende anvendelse af

¹⁾ H. R. D. i Rt. 1900, s. 486.

navnet (Bratt) var iethvertfald ikke enhvilkenksomhelst bærer af samme ubetinget berettiget til at skride ind, idet adgangen hertil maatte være indskrænket til tilfælde, hvor bæreren af vedkommende familienavn med føie kunne paastaa sig at være p e r s o n l i g forulempet ved benyttelsen. Men dette kunde ikke siges at være tilfælde her.

Den omstændighed, at d e r e r h e n g a a e t e n l æ n g e r e t i d s i d e n n a v n e u s u r p a t i o n e n, vil uvilkaarlig komme til at maatte spille en vis rolle ogsaa lige over for en navneantagelse. Det samme hensyn, som har begrundet hævdsinstituttet, synes i nogen grad at tilsige, at domstolene ikke ved en ensidig hæv-delse af slægtsnavnenes ukrænkelighed — som det har været sagt af høiesteret — »lægger veien aaben for forstyrrende indgriben i fæstnede familieforhold og i betydelige sociale og økonomiske interesser, som maa erkjendes at have et ligesaa berettiget krav paa beskyttelse som ønsket om at bevare et bestemt familienavn for en afgrændset kreds af personer«.

Et saadant forhold vil f. eks. let kunne forekomme i tilfælde, hvor det ikke er vedkommende selv, som har usurperet navnet, men hvor han har modtaget det i arv fra sine forældre. At i det hele taget en person i god tro har vedblevet at benytte et navn, som hans forældre kanske antog allerede før hans fødsel, eller som han i ethvertfald selv har baaret gjennem et langt livs virke og kanske allerede overført paa børn og senere efterkommere, er i den senere tid i mange tilfælde af retspraksis anerkjendt som legiti-mation for ret til navnet.

Dette blev allerede erkjendt i 1898 af Kristiania Byret i den førnævnte Kielland-sag, og er senere fastslaaet af Høiesteret bl. a. i de to (eller egentlig tre) Riddervold-sager (af $\frac{20}{6}$ og $\frac{20}{12}$ 1911)¹⁾.

I den første af disse sidstnævnte domme var forholdet følgende: Jens Henry Riddervold var sønnesøn af skibsreder Jens Walløe paa Narverød i Sem og søn af Jens Riddervold Walløe. Denne sidstnævnte havde antaget navnet R. allerede før sønnens (oven-nævnte Jens Henry R.'s) fødsel (i 1849) eller iallefald kort efter (fra begyndelsen af 1850-aaren), da han som skibsfører sees at være kaldt »kaptein R.« Dette skeede uden paatale fra slægten Ridder-vold²⁾. Det var først i 1909, at en repræsentant for denne slægt ingeniør Adolf Riddervold, anlagde sag mod sønnen, ovennævnte Jens Henry Riddervold, som imidlertid blev frikjendt. Nogen

¹⁾ H. R. D. i Rt. 1911, s. 735, og H. R. D. i Rt. 1912, s. 246.

²⁾ Om denne landskjendte slægt Riddervold oplystes der, at den havde baaret navnet i ca. 200 aar. Ingeniør Adolf Riddervold var søn af provst Adolf R. og sønnesøn af statsraad Hans R.

vaklen og ustøhed i navnebetegnelsen havde det — anførtes der i dommen — vistnok været til at begynde med, baade forsaavidt angaar nævnte skibsfører Jens R., som hans førnævnte søn Jens Henry og dennes broder Ingvald Hilmar. Skibsføreren blev saaledes ved sit giftermaal i 1847 i kirkebøgerne indført som Jens Riddervold Walløe, med hvilket navn han ogsaa anførtes, da han i 1849 købte faderens gaard Narverød. Denne »vaklen og ustøhed i navnebetegnelsen« var dog ikke større, end at den kunde forklares som en naturlig følge af, at ved en navneforandring det gamle navn altid let vil hænge igjen særlig hos dem, som har kjendt familien fra tiden før navnebyttet. Som en følge af, at faderen i kirkebøgerne o. lign. var indført med sit oprindelige navn Walløe, var dette navn ogsaa blevet tilknyttet sønnen, overalt hvor hans afstammingsforhold skulde markeres. Retten tillagde imidlertid ikke denne omstændighed nogen betydning i forhold til det faktum, at han (Jens Henry), fra han i 1874 som myndig mand traadte ud i livet, i offentlige dokumenter og protokoller saavel som i forretningslivet og inden sin bekjendtskabskreds alene var kjendt under navnet Jens Henry Riddervold, og at dette slægtsnavn gennem ham videre var overført paa hans børn og børnebørn og saaledes nu av denne familie blev baaret i 4de generation. Forøvrigt var ogsaa faderen Jens R. (Walløe) kognatisk beslægtet med Riddervold familien, idet hans fader var dattersøn af Albert Mathiesen Riddervold, som betragtedes som R.-slægtens stamfader. Han havde ogsaa tilknytning til familien derved, at hans moder i sit første ægteskab havde været gift med en sønnesøn af nævnte Albert Mathiesen R. altsaa med en fætter av statsraad R., der var modpartens (ingeniør R.s) bedstefader. Retten anfører til slutning, at hvad den her lagde vegt paa, var, at navneantageren ikke selv havde valgt og antaget navnet, men tvertimod havde baaret det i god tro fra barnsben af efter sine forældre og særlig paa, at den familie, som derved ansaa sig krænket — uagtet sit kjendskab til dette forhold — havde ladet en hel menneskealder hengaa uden at paatale det.

I den anden Riddervold-sag (af 1912) gik høiesteret endnu meget videre i anerkjendelsen af den legitimation, som ligger i længere tids benyttelse af navnet i god tro: Kjøbmand Anders Riddervold var søn af skibsfører Christian Lindahl og fik i daaben (1863) navnet Anders Riddervold. Hans farmoder, Mathea Cecilie R., var datter af Anders Otterbech R., en fætter af statsraad Hans R. Fra konfirmationen af havde nævnte kjøbmand Anders R. kaldt sig udelukkende med dette navn og sløifet sit egentlige efternavn Lindahl. I 1892, da han skulde begyndt egen forretning, søgte og fik han kgl. bevilling til at antage sin farmoders navn R.,

og under dette navn var han saa senere anført i kirkebogen ved sit giftermaal og sine børns daab, og under dette navn havde han drevet sin forretning. I 1908 anlagde ingeniør Adolf Riddervold¹⁾ sag mod købmanden for at faa ham kjendt uberettiget til navnet, men fik heri ikke medhold af høiesteret. Der anførtes i dommen, at han (købmand Anders R.) efter den endnu i begyndelsen af 1880-aarene raadende retsopfatning paa dette omraade neppe havde kunnet drage sin berettigelse til at kalde sig R. i tvil, og at han ved bevillingen (af 1892) fik en formel hjemmel til navnet, som — omend erholdelsen av en saadan bevilgning efter gjældende retspraksis ikke i og for sig var afgjørende for spørgsmaalet — iethvertfald havde havt den betydning, at den havde støttet ham i troen paa sin berettigelse. Dette af ham i fuldstændig god tro antagne navn var videre fra ham overført paa hans børn. Det var derhos oplyst, at han under navnet R. havde oparbejdet en betydelig, økonomisk vel funderet og meget anset forretning med en stor kreds af kunder og merkantile forbindelser, og at han eiede flere fast eiendomme. Retten fandt ogsaa — som før nævnt — at maatte lægge adskillig vegt paa, at den fra statsraad R. stammende agnatiske gren af familien efter den foran nævnte dom (i den første Riddervold-sag) ikke længere var eneberettiget til navnet. Interessen for repræsentanterne af den oprindelige slægt R. i at se navneantageren frakjendt retten til dette navn fandtes under disse omstændigheder at være betydelig afsvækket og at staa i aabenbart misforhold til de interesser, som stod paa spil for denne (navneantageren), for hvem det i tilfælde vilde medføre en forstyrrende indgriben i fæstnede familieretslige forhold og i betydelige sociale og økonomiske interesser, som maatte erkjendes at have et ligesaa berettiget krav paa beskyttelse som den anden parts ønske om ligeoverfor en kognat at vindicere et familienavn, som ikke længere udelukkende tilhørte agnaterne.

I modsætning til ovennævnte dom, hvor der, som det vil sees, tillægges tidens legitimerende evne en særlig vegt, kan nævnes *A n k e r - s a g e n*²⁾, hvor Kristiania Overret sees ikke at ha til-

¹⁾ Der gaves i underrettens dom i denne sag en del yderligere oplysninger om slægten Riddervold: Paa 1700-tallet levede i Borre præstegjæld en Albert Mathiassen R., som døde 1787. Af hans sønner var Adolf Qvernheim R. fader til ovennævnte statsraad Hans R. En sønnesøn af ham var ovennævnte ingeniør Adolf R. En anden af Albert Mathiassen R.s sønner, Mathias Albertssøn R., efterlod en søn, skibsreder Anders Otterbech R., og dennes datter Mathea Cecilie R. blev i 1832 gift med skipper Andreas Nicolai Lindahl. Deres søn, skibsfører Christen Endresen Lindahl, var fader til ovennævnte købmand Anders Riddervold (Lindahl).

²⁾ Indtaget i Rt. for 1913, s. 238. Høiesteretsdom er senere (1915) faldt. Den omstøder overretsdommen.

lagt denne omstændighed saa stor betydning, idet vedkommende navn blev frakjendt enken efter en mand, som i aarrækker i offentlig stilling havde baaret navnet, under dette navn 3 gange indgaaet ægteskab og overført det paa sine børn, ligesom enken selv i over 20 aar havde drevet forretning under omhandlede navn:

En angivelig uægte søn af et medlem af familien Anker, Bernt Hansen, (født 1835), antog ved sin indtræden paa underofficersskolen i Kristiania (i 1857) navnet Anker. Under dette navn tog han senere handelsborgerskab i Drøbak, hvor han derpaa blev politibetjent og underfoged. Han var 3 gange gift (1869, 72 og 82) og fik 7 børn, der alle blev voksne, og som altid har kaldt sig Anker. Han døde 1889, hvorefter enken fortsatte hans forretning i Drøbak under navnet Anker, i hvilken anledning hun (fru Karen Anker) i 1911 blev saksøgt af en del medlemmer af Ankerslægten, og blev frikjendt i underretten, men tabte ved overretten.

Der oplystes, at ovennævnte politibetjent Bernt Anker (Hansen) selv havde havt fuld forstaaelse af, at han ingen ret havde til navnet. Allerede i 1861 erholdt han af daværende løjtnant Carl Johan Anker, som havde faaet nys om navneantagelsen, dennes samtykke til at bære navnet for sig i sin levetid, men maatte samtidig give skriftlig erklæring for, at han ikke skulde overføre det paa sine efterkommere. At saa ikke desto mindre var skeet, derpaa blev sagsøgerne (omhandlede medlemmer af Anker-slægten) først opmærksom i 1909. Forholdet var imidlertid forsaavidt irrelevant, som retten erkjendte, at ovennævnte overenskomst i det hele taget ikke var forbindende hverken for Anker-familiens øvrige medlemmer eller for den anden part, Bernt Anker (Hansens) efterkommere.

Vi har ovenfor seet, hvorledes navneretten haandhæves af norske domstole. Spørges til slutning, om denne vor nuværende retspraksis er tilfredsstillende, maa dette vistnok besvares benegtende. Maa man end, som foran anført, yde vore domstole anerkjendelse for, hvad de her har udrettet til forebyggelse af det navneretsanarki, som i vor mangel paa lov og sædvaneret paa dette felt under en mere bogstavbunden dommerstand let kunne være opstaaet, kan man paa den anden side ikke være blind for, at de ovenanførte retsafgørelser — som altsaa er alt, vi her har at bygge paa — neppe danner noget betryggende grundlag for den fremtidige udvikling paa navnerettens felt. Dertil har domstolenes afgørelser været præget af for stor usikkerhed og mangel paa konsekvents. Man kan, naar man følger retsudviklingen paa dette omraade, i det hele taget vanskelig frigjøre sig fra en følelse af, at den til enhver tid herskende opinion i høiere

grad end ønskelig kunde været, har dikteret domstolene deres opfatning. En umiskjendelig tendens til i tvivlstilfælde at lade de s. k. »praktiske« hensyn seire ligeoverfor den strenge rets krav paa familienavnets ukrænkelighed — noget som især har givet sig udtryk i den stadig stærkere hensyntagen til tidens legitimerende virkning, som kan spores specielt i flere af høiesterets senere afgjørelser¹⁾ — vil uvilkaarlig hos alle slægtsinteresserede, som i haandhævelse af denne familienavnets ukrænkelighed ser en væsentlig betingelse for slægtstraditionernes bevarelse, have fremkaldt en vis følelse af utryghed ved tanken paa, hvad en fortsat udvikling af den nuværende retspraksis paa dette omraade kan føre med sig.

Vilde det saaledes utvivlsomt af flere grunde være ønskelig snarest mulig ogsaa paa navnerettens felt at faa en lov — man pleier jo ellers ikke at spare paa love her i Norge! —, synes visse foreteelser, som vi i de aller sidste dage har været vidne til i vor lovgivende forsamling, ikke netop at opmuntre til nu at foreslaa et saadant skridt. De mænd, som kan fremsætte slige forslag og forsvare slige synsmaader som dem, der er komne frem i de s. k. Castbergske barnelove, de er neppe i besiddelse af den historiske kultur og den forstaaelse af slægtsfølelsens betydning og krav, som man maa ønske hos dem, i hvis hænder en saadan lovs skjæbne skal lægges. Glemme bør man heller ikke, at en slig navnelov — den være aldrig saa godt affattet²⁾ — alligevel ikke vil kunne løse alle de vanskelige tvils- og skjøns-spørgsmaal, som let vil opstaa, men at her som ellers den væsentligste garanti for retssikkerheden i virkeligheden vil være nationens vaagne retsbevidsthed, som her alene kan søges vedligeholdt og yderligere skjærpet ved et energisk arbeide for at høine slægtsfølelsen og den historiske sans inden folket. Paa dette omraade har den slægtshistoriske forskning derfor ogsaa vistnok sin største opgave.

¹⁾ Saaledes eksempelvis i dommen i de forannævnte Riddervolds-sager og i Wibe-sagen.

²⁾ Den danske navnelov synes saaledes ikke netop at friste til efterligning, at dømme efter H. Hjorth Nielsens udtalelser i nærværende tidskrifts 6. Række, 4. Bind S. 187 ff.